

Veckans växt v.19 2009

Kungsängsliljan – växtvärldens Bardot?

Fritillaria meleagris L. har redan många namn, så mitt förslag på "Bardotblomman" lär inte slå igenom! Kända botanister har beskrivit växten och gett den både svenska och latinska namn. Olof Rudbeck d.ä. kallade växten daambomma. Namnet syftar på blommans rutmönster och damspelet var ett sällskapsspel som spelades på ett rutigt schackbräde. Linné utvecklade det svenska namnet ytterligare till damspelsblomma samt gav växten dess latinska artnamn *Fritillaria melagris*. *Fritillaria* betyder tärningsbägare och artpetit *meleagris* är latin för pärlhöna, vilket syftar på blommans mönstring. Tittar man närmare på den vita blomman (*var. alba*), så har även den ett svagt rutmönster. På norska heter också växten Rutelilje och på tyska Schachbrettblume (schackbrädesblomma) eller bara Schachblume. I England är namnet för denna vackra växt däremot Snake's-Head Fritillary (ormhuvud Fritillaria) eller ibland också Dice-box (tärningsbägare) och i USA Missionbell (missionsklocka).

Redan vid början av 1600-talet var Fritillarian en uppskattad prydnadsväxt vid slott och herrgårdar i södra och mellersta Europa. Troligtvis var det Olof Rudbeck den äldre som 1654 införde växten till Sverige från Holland. Han planterade den i Akademiträdgården i Uppsala. Därifrån spreds den avsiktligt till högreståndsträdgårdar ute i landet, men också oavsiktligt via Fyrisån. Lökar från komposten drev en bit söderut och slog rot på de fuktiga ängarna, där den trivdes och frodades och gör så än idag.

Går man i maj längs Fyrisån ut mot Ultuna i Uppsala, möts man av en bedårande vy! Kungsängen är då ett hav av kungsängsliljor, de flesta rödvioletta men också några vita. Baron Sten Carl Bielke på Funbo-Lövsta var den förste som 1742 beskrev det stora beståndet av den vackra liljan på Kungsängen. Växten fick där av namnet Kungsängsliljan. Den är idag Upplands landskapsblomma. Växten är en ljusälskande vårbomma som inte klarar av för mycket gödsel på markerna, så den öppna Kungsängen är en idealisk växtplats!

Som de flesta *Fritillaria*-arter är även kungsängsliljan giftig. Det är särskilt löken som innehåller en rad olika alkaloider, varav ett är imperialin (C₂₇H₄₃N₃O₃, synonym: raddeamin, sipeimin). Förgiftningar yttrar sig i att man kräks, får kramper samt hjärt- och kärlproblem. Vid mycket höga doser eller hos små barn kan förgiftningen leda till hjärtstillstånd och död. Inom medicinen används växtalkaloiderna som spasmolytikum.

Text och foton: [Else-Marie K. Strese](#)

Läs mer:

Människan och floran. Etnobiologi i Sverige 2. (2005) Red Tunon, Pettersson och Iwarsson.
Wahlström och Widstrand